Gørding Skyttekreds 1885-1965

Terrorist-organisation i Gørding?

Af Mogens Hansen

Gennem Danmarkshistorien er en del oprørsbevægelser og modstandsbevægelser blevet hyldet af eftertiden, selvom disse ifølge dagens lovgivning ville være betegnet som terrorister og forfulgt af staten. Da demokratiet blev sat mere eller mindre ud af spil i den sidste del af 1800-tallet forberedte venstrevælgerne sig på en mulig borgerkrig ved at træne frivillige i skydning og militærgymnastik.

Det gælder også skyttekredsen i Gørding fra 1885. Hvis foreningen var blevet etableret i dag ville organisationen kunne dømmes efter terrorismelovgivningen. Skytteforeningernes formål var at forberede sig på en situation, hvor kun en borgerkrig kunne sikre at Grundloven blev overholdt og hvor modstanderen var den kongeligt udnævnte Højre-regering.

Det er formålet med denne artikel at beskrive den politiske baggrund for skytteforeningerne, og Gørding Skyttekreds ældste historie på baggrund af arkivmateriale i Gørding Lokalhistoriske Arkiv og oplysninger fra arkivleder Nora Olesen. Afsnittet om foreningens senere historie bygger på et interview med Henry Rose, Hessellundvej 2.

Skytterne fra Gørding opstillet før feltskydning i V. Vedsted omkring 1950.
Billede tilhører Henry Rose

Den politiske situation i provisorieårene 1877-1894

Baggrunden er striden mellem Folketinget og Landstinget gennem 1870'erne og 1880'erne om dansk oprustning. Højre-regeringen med konseilspræsident (=statsminister) Estrup ønskede efter tabet af Sønderjylland i 1864 at opruste, styrke forsvaret – ikke ved den nye grænse, men omkring København!

Rigsdagen bestod af Folketing og Landsting. Mens Folketinget var direkte valgt, sikrede en ændring af Grundloven i 1866 at Landstinget var domineret af godsejerne, der udgjorde et lille mindretal i landet. Regeringen var udpeget af kongen med udgangspunkt i Landstinget uden at Folketinget havde indflydelse på sammensætningen. Til gengæld skulle Folketinget godkende alle love, herunder finansloven. I folketinget var højre i mindretal. Folketingets flertal, der bl.a. bestod af partiet Venstre, kunne dermed søge at hindre oprustningen ved at stemme finansloven ned.

Gendarmkorpset

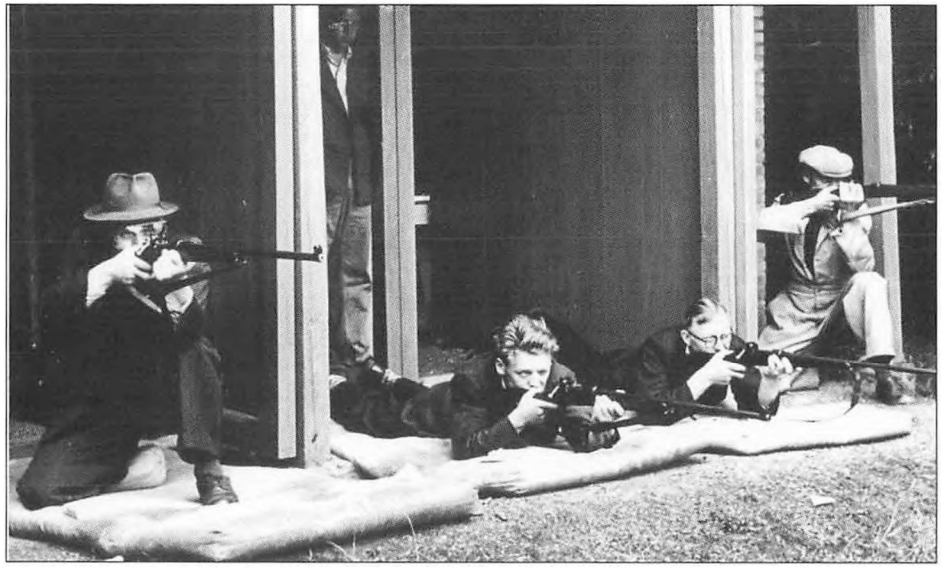
Estrup-regeringens modtræk var at bruge en nødparagraf i Grundloven (§ 25), der gav regeringen mulighed for at udstede foreløbige love, hvis ganske bestemte forudsætninger var tilstede. Den første provisoriske finanslov blev vedtaget i 1877. Konflikten kulminerede i 1885, hvor der blev bevilget meget store beløb til Københavns befæstning. Der opstod uro mange steder i landet, da det viste sig at forudsætningerne for at bruge § 25, ikke blev overholdt af regeringen. Mange steder nægtede venstre-bønderne at betale skat f.eks. i Darum.[1]

Grundtvig kæmpede forgæves mod indskrænkningerne af frihedsrettighederne og valgrettighederne i 1866-grundloven gennem blandt andet »Den Danske Forening«, der siden 1853 udgav bladet »Dannebrog«.
Grundtvig skrev desuden utvetydigt om danskernes ret til nødværge, når 1849-Grundlovens frihedsrettigheder og demokratiske principper blev trådt under fode. I sangen »Kærlighed til Fædrelandet«, der er trykt første gang i »Dannebrog« 17. juni 1853.

Skjoldung-Folk på Danmarks-Sletten!
Som med Sværd, med Mund og Pen
Også du nødværge-retten
Har mod dine banemænd
Om så end al verdens love
Dig forbød derpå at vove.

Det er i øvrigt tankevækkende, at dette »farlige« vers er fjernet fra sangen i Højskolesangbogen (årgang 1967 nr. 487)

Da Estrup i efteråret 1885 blev udsat for et attentat af en sindsforvirret person, benyttede regeringen straks lejligheden til at realisere sine detaljerede planer for at oprette et militært gendarmerikors. Gendarmerne blev stationeret rundt omkring i landet for at slå ned på modstand mod regeringen med våbenmagt. Danmark var blevet en politistat. Der opstod da også flere gange konflikter mellem gendarmeriet og lokalbefolkningen. Nogle af dem er omtalt i litteraturen

Skytter i sving ved kap- og præmieskydningen på Gørding skyttekreds' baner. Det var regnvejr og der faldt tunge dryp ned på skuldrene af mændene, der lå på maven og fyrede. 1957. Billede i Gørding Sognearkiv

som f. eks i Brønderslev og Aars.[2] Riffelforeninger og skytteforeninger blomstrede op og venstrefolkene forberedte sig på, at der kunne opstå borgerkrig.

Højre-regeringens modtræk var i 1885 at forbyde skolelærerne at deltage i riffelforeningernes aktiviteter og siden, samme år, kræve polititilladelse til indførelse af våben. Politiet fulgte nøje alle venstrepolitikernes møder og udøvede flere steder direkte chikane mod venstrefolkene.

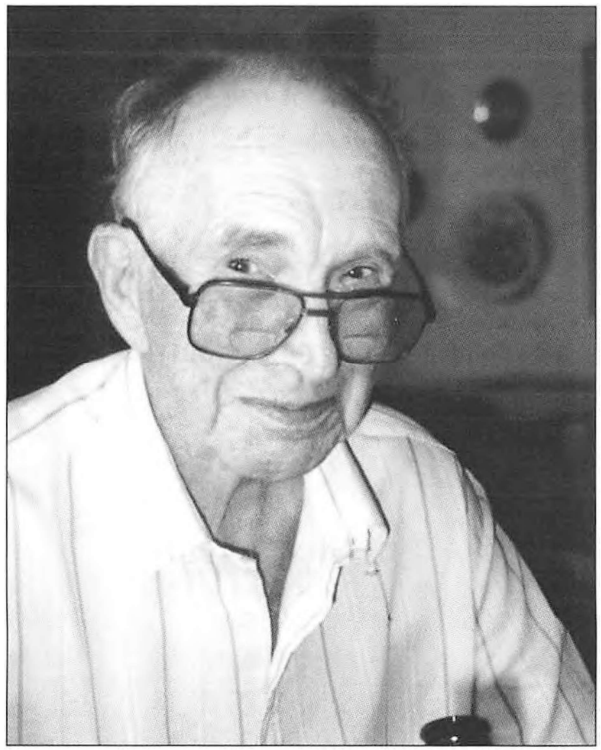
Provisorietiden sluttede i 1894 med et forlig, hvor venstre stemte for finansloven og oprustningen mod at Estrup gik af. Der skulle dog gå en årrække før der første gang udpeget en regering med udgangspunkt i folketingets venstre-flertal. Det skete i 1901, en begivenhed, der siden betegnes systemskiftet. Men skyttekredse og gymnastikforeninger fortsatte uden den oprindelige politiske målsætning. Ingen af skytteforeningerne kom således i aktion som terrorister. Der gik sport i dem i stedet.

Gørding Skyttekreds dannes

I denne politisk spændte situation i 1885 blev Gørding Skyttekreds dannet. Foreningens ældste historie er nedskrevet af A. Bendixen i 1955. Han var selv aktivt medlem fra 1886 og til 1894. Den senere historie er nedskrevet af H.P. Reppien, der var aktiv fra 1890 til en gang i 1950'erne. Det er påfaldende, at de intet skriver om den politiske situation, men kun om personkredsen, skydebanerne og skydestævnerne..

Den første formand var gårdejer og sognefoged Niels Lauridsen i Aike, »Lundbækgård«, Aikevej 3. I 1890 var lærer Ebbesen,[3] Lourup formand Det første år havde foreningen kun forladegeværer. Året efter lånte foreningen 2 remingtonrifler, der blev opbevaret hos gårdejer Kresten Pedersen, hvis to sønner Peder Kristian og Frederik Pedersen var blandt de første medlemmer. Ved amtspræmieskydningen blev der udsat rifler som præmie og i kraft af kredsens gode skytter voksede kredsens bestand af rifler.

Den ene skydebane lå i Aike lidt vest for gården, der i dag har adressen Brammingborgvej 15. Ejeren hed i 1885 Niels Brink, og fra 1887 Frants Jessen. Den anden skydebane lå i Lourup, tæt ved skolen. Bakkerne nord for åen udgjorde kuglefanget. Siden flyttede denne skydebane ned syd for gården *Bendixminde*, Sdr. Lourupvej 34. Begge steder var der problemer med vildfarne kugler.

Johs. Rose (1909-95) – kaldet Hans – var formand for Gørding Skytteforening i 1950erne. Billede tilhører Henry Rose

Lourup Skytterne og deres fane

I øvrigt var der lidt problemer med identiteten i 1887. En gruppe kvinder i Lourup havde skænket de lokale skytter en fane med den broderede tekst: »LOURUP SKYTTER – ENIGHED GØR STÆRK«. Da man samme år skulle til et stævne sammen med de øvrige skytter fra Gørding Sogn fik Lourupskytterne forbud mod at bruge fanen af formanden Niels Lauridsen fra Gørding, der oplyste at det hed »GØRDING SKYTTEKREDS«. Den forkerte fane blev i nogle år opbevaret på loftet hos Gårdejer Hans Bennedsen, Lourup, Sdr. Lourupvej 38. I 1955 vidste Bendixen ikke hvor den var blevet af. I dag kan det konstateres, at fanen ikke findes hverken på egnsmuseet eller lokalhistorisk arkiv i Gørding, så den er nok desværre gået tabt.

Foreningen fik efter mange forgæves kontakter til flere lodsejere, lov til at etablere én skydebane, fælles for hele sognet hos møller H.P. Hansen, Gørding Mølle. Modstanden mod at have en skydebane på sin ejendom kunne have både sikkerhedsmæssige og politiske grunde. Skydebanen, der blev taget i brug i 1891 lå i kanten af lunden øst for Gørding Mølle og skydningen foregik skråt ud over mølledammen. Skydebanen var dog langt fra sikker og der kom mange klager over vildfarne kugler fra beboere i skudretningen. Omkring århundredskiftet var der 50-60 aktive skytter i kredsen.

Gymnastik

I skyttekredsen øvede man også gymnastik, kaldet »dansk gymnastik« efter det samme program som militæret brugte. I begyndelsen foregik det på skolens legeplads om søndagen. At aktiviteterne var rettet mod en direkte militær aktivitet fremgår også af det forhold, at Bendixen blev leder af gymnastikholdet med titel af delingsfører. Det er en militærtitel, der udsprang af gymnastikkens formål i skytteforeningerne, militær træning.

I 1909 blev der opført en sal, »Gørding St. og Omegns Forsamlingshus og Gymnastikhus«, i dag Søndergade 5, afholdshotellets sal. På den baggrund steg tilslutningen til gymnastikken betydeligt.

Omkring 1910 brød gymnasterne ud og dannede deres egen forening.

Skydningen blev helt indstillet under 1.verdenskrig (1914-18) og

kom kun langsomt i gang. Først som salonskydning i afholdshotellets sal og fra omkring 1920 skød man igen med rigtige rifler på en udendørsskydebane. Under Danmarks besættelse (1940-45) blev skydningen indstillet og skyttekredsen måtte aflevere sine våben til politiet.

Efter besættelsen blev skydningen genoptaget med luftbøsser med pile og hagl i Afholdshotellets lille sal. Siden fik foreningen overladt danske og tyske rifler af modstandsbevægelsen, så der kunne skydes udendørs på lange afstande.

Ny skydebane i 1945

Den gamle skydebane var for farlig. Foreningen søgte og fik sognerådets tilladelse at anlægge en bane i Gørding Kommunes Plantage i Aike. På trods af skovridderens påpegning af, at der var tale om fredsskov fortsatte foreningen fældningen og der blev bygget et grundmuret skydehus, støbt markørgrav og en kuglefangstvold. Udgifterne beløb sig til 8000 kr., som blev lånt i Varde Bank med bestyrelsesmedlemmerne som personlige kautionister. I 1950 var gælden betalt.

Også sikkerheden på den nye skydebane var problematisk og der kom en del klager. Det hjalp dog da skyttekredsen fik udskiftet de gamle upålidelige rifler med nye svenske remingtonrifler og siden danske Otterup Rifler. Desuden er kuglefangstvolden forhøjet flere gange.

Henry Rose fortæller at hans far, Johannes Rose var aktiv i Gørding Skytteforening efter 1945 og formand i 1950'erne. Henry Rose, der er født i 1936 begyndte som stik-i-renddreng omkring 1946/47. Siden blev han markør og satte skiver op.

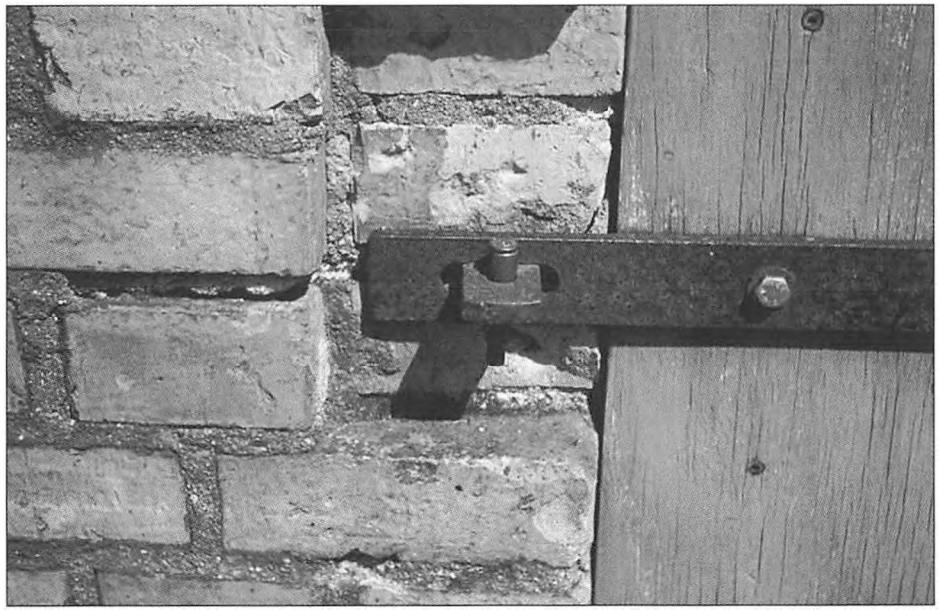
Der blev bygget markørhus omkring 1946 og en pavillon omkring 1950. Banen var 200 m. Efter besættelsen havde man fået fat i nogle tyske felttelefoner, så man kunne tale sammen mellem markørhuset og skydehuset. I disse år blev skydebanen anset for at være den fineste i Ribe Amt.

Foreningen havde selv et antal salonrifler og nogle få rigtige rifler. Men mange medlemmer havde deres egne rifler, bl.a. Henry Rose, der havde en Otterup-riffel.

Han blev selv aktivt medlem og var det frem til 1964. Efter at Henry var udlært som automekaniker og havde aftjent sin værnepligt blev han midt i 1950'erne ansat på et mekanikerværksted i Gørding,

Skydebanen i Aike plantage blev anlagt i 1945 og der skydes hver tirsdag 19-21. Foto: Mogens Hansen

Det var i 1946 der blev bygget nyt markørhus, og pavillon omkring 1950. Bemærk her låsetappen lavet af en patron! Foto: Mogens Hansen

ejet Frederik Holst. Her var der mange aktive skytter og firmaet kunne stille med et hold på 5-6 skytter. Henry Rose deltog i de årlige feltskydninger i Nymindegab. »Det var årets højdepunkt for skytterne«. I 1950 blev Ribe Amts Skytteforening amtsstævne afholdt i Varde. Her blev Ribe Amts ældste skytte, H.P. Reppien, Gørding udnævnt til Æresmedlem.

Midt i 1960erne blev Gørding Skyttekreds lagt sammen med Vejrup Skytteforening til Gørding-Vejrup Skytteforening, der stadig eksisterende og er aktiv. Formanden er Verner Fogh og der skydes tirsdag kl. 19-21. Desuden bruges banen af politiet og jagtforeningen.

Noter

1. Jensen 1984 s.163 og Hegn 2003
2. Hasselgren 1987
3. Hans Hansen Ebbesen kom til Lourup skole som 27-årig – han var skolens første faste lærer – men var der kun i 10 år, så flyttede han til Stenderup, hvor han var fra 1896-1928, da gik han på pension. Lourup skole blev nedlagt i 1966.

Litteratur:
Bidstrup, Julius: Aars 1887 – omkring gendarmslaget. 1987.
Hasselgren, Egon: Gendarmslaget på Aars Kro. 1987.
Hegn, Stig: Oprør i Darum mod Estrup – sognerådet nægter at betale skat i 1886. I: Lokal-årbogen 2003 s. 120-126
Jensen, S. Ravn: Skattenægtelse i provisorietiden. I: Fra Ribe Amt, bd. 23, 1984 s.154-165.

Utrykte kilder fra Gørding Lokalhistorisk Arkiv (aflevering 1997/54). Venligst fremskaffet af Nora Olesen.
Ejler Nielsen: Aike. 2004. 89 sider
Lokomotivfører A. Bendixen: Fra Gørding Skyttekreds's første dage (manuskript dateret 28/8 1955)
H.P. Reppien (udat. manus)

Mogens Hansen (f. 1951) er cand. phil. i forhistorisk arkæologi. Var leder af Vesthimmerland Museum 1985-1995, af Grindsted Vorbasse Museum 1995-2004 og fra 2006 af Bramming Egnsmuseum. Han er med i redaktionen af Lokal-årbogen siden 2006. Adresse: Bramming Egnsmuseum, Pederstræde 4, 6740 Bramming. e-mail: > bramming.egn@mail.dk<